

Funkcija motiva romanse u hrvatskom romanu od Šenoe do Kovačića

Bukvić, Lea

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:200418>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-30**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

LEA BUKVIĆ

**FUNKCIJA MOTIVA ROMANSE U
HRVATSKOM ROMANU OD ŠENOE DO
KOVAČIĆA**

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA KROATOLOGIJU

LEA BUKVIĆ

**FUNKCIJA MOTIVA ROMANSE U
HRVATSKOM ROMANU OD ŠENOE DO
KOVAČIĆA**

ZAVRŠNI RAD

Mentorica: prof. dr. sc. Dubravka Zima

Zagreb, 2024.

SADRŽAJ

1. Uvod	1
1. Romansa	2
2. Hrvatski romani od Šenoe do Kovačića	4
2.1 Šenoino doba	4
2.2 Razdoblje od 1880. do 1890. godine	5
3. Podjela ljubavnih odnosa	6
5. Eugen Kumičić	8
6. Ksaver Šandor Gjalski	9
7. Vjenceslav Novak	10
8. Interpretacija ljubavnih odnosa u romanima	11
8.1. Janko Borislavić	11
8.1.1. Odnos Dorice i Janka	11
8.2. Začudeni svatovi	13
8.2.1. Odnos Marije i Mate	13
8.2.2. Odnos Elvire i Marka	13
8.2.3. Odnos Alfreda i Marije	14
8.3. Pavao Šegota	15
8.3.1. Odnos Pavla i Evice	15
8.3.2. Odnos Pavla i Lore	16
9. Zaključak	18
10. Literatura	19

1.Uvod

Ljubav ima važnu ulogu u književnom stvaralaštvu. S jedne strane, prikazuje zajedništvo, sreću i najljepše osjećaje koje čovjek može doživjeti, dok je s druge strane uzrok mnogih sukoba, spletki i tragičnih završetaka. Upravo je motiv ljubavi inspiracija mnogim književnicima da formiraju likove ovisno o tome kako se razvijaju ljubavni odnosi između njih.

Kako na globalnoj razini, tako i u povijesti hrvatske književnosti različiti književnici interpretiraju ljubav na drugačije, za svakog specifične načine. U hrvatskoj književnosti oblik romanse imao je važnu ulogu u razvijanju romana. Počevši od Šenoe u čijem se stvaralaštvu pojavljuju četiri tipa ljubavnih odnosa, pa nastavljajući se na doba Ante Kovačića, Eugena Kumičića, Ksavera Šandora Gjalskog, Vjenceslava Novaka i Josipa Kozaraca, hrvatski autori realizma u svojim djelima opisuju stvarne životne probleme i često isprepletene ljubavne odnose.

Cilj je ovog rada analizirati oblik romanse u kontekstu odnosa između likova na primjeru određenih romana nekih od spomenutih književnika te ukazati na njihovo individualno poimanje i interpretiranje romanse kroz njihova djela i likove.

1. Romansa

Northrop Frye u svojoj studiji o razvoju književnih oblika navodi kako je romansa od svih književnih oblika najsličnija snu o ostvarenju želja. Društveni i duhovni sloj društva u svakom razdoblju nastoji svoje ideale prenijeti u bilo koji oblik romanse. Hrabri junaci i divne junakinje prikazuju ideale društvenog razvitka, dok podli ljudi razvitak uništavaju. To je, primjerice, osnovna značajka viteške romanse u srednjem vijeku, također i aristokratske romanse u razdoblju renesanse te građanske romanse poslije osamnaestoga stoljeća.

U romansi, važan aspekt zapleta je avantura. Stoga, može se reći da je romansa po osobnosti „sekvencan i procesualan oblik“ (Frye, 2000: 212). Upravo zato, češće se pronalazi u pripovjednoj nego u dramskoj književnosti. U najjednostavnijem obliku objašnjeno, središnji lik se ne unaprjeđuje niti ne stari te ide iz jedne avanture u drugu dok autor ne poklekne. Takav oblik nalazi se u stripovima u kojima se središnji likovi nikada fizički ni psihički ne mijenjaju, negoli ostaju u zaleđenoj besmrtnosti.

Kada romansa ostvari književni oblik, podložna je smanjiti se na tijek manjih avantura koje vode prema temeljnoj avanturi, vrlo često najavljujanoj od samoga početka. Ta glavna avantura, tj. aspekt koji romansi omogućuje književni oblik, naziva se potraga. Potraga je upotpunjeni i dovršeni oblik romanse koji ima tri glavne faze: faza pogibeljnog putovanja i uvodnih manjih avantura, odsudna borba (najčešće vrsta sukoba u kojoj netko mora poginuti) te uzdizanje junaka (Frye, 2000: 213).

Sukob, u potrazi, naslućuje dva glavna lika, a to su junak i neprijatelj. Neprijatelja može predstavljati običan čovjek, no što je romansa bliže mitu, junak sve više dobiva osobine božanstva, a neprijatelj elemente demonsko-mitskih obilježja. Središnji oblik romanse jest takav da je sve usmjereno na sukob između neprijatelja i junaka, dok su sve čitalačke vrednote stopljene s junakom. Zato je junak sukladan primjerice izbavitelju koji dolazi iz gornjeg svijeta, dok je njegov protivnik sukladan demonskim obilježjima donjeg svijeta. Junak je povezan s moći, toplotom, snagom, mladošću, mirom, proljećem, redom, plodnošću, a neprijatelj sa starošću, tminom, zlom, licemjernošću i hladnoćom (Frye, 2000: 214).

Likovi se opredjeljuju tako što su ili za potragu ili nisu. Oni koji pomažu imaju viteške osobine te su idealizirani, a oni koji ne pomažu su lupeži i pokvarenjaci. Upravo zato, klasični likovi koji se nalaze u romansi kao neprijatelja imaju svoju moralnu opreku. Romansa sadrži četiri glavne skupine karakterizacije. Prva faza prikazuje junakov mit o njegovu rođenju.

Događaji koji su vezani uz to su najčešće junak koji je tek rođen, stavljen je u škrinju i pušten u more, pa je pronađen u šašu na obali rijeke. Druga faza prikazuje nevinu i dražesnu mladost junaka popraćenu bajkovitim šumskim krajolikom, punim zelenih dolina i žuborom potoka. Treća faza jest potraga koja je već objašnjena u prijašnjem dijelu teksta. I posljednja četvrta faza prikazuje temu obrane identiteta nevinog društva pred napadanjem iskustva (Frye, 2000: 224-228).

Razlika između romana i romanse započinje u tumačenju karakterizacije. Pisac koji piše romansu ne stvara realne već uređene likove koje nastoji pretvoriti u psihološke prototipove. Romansa sadrži svojevrsne stilske elemente koji ju po osobnosti čini originalnijim oblikom od romana. Pisac romanse rukovodi s osobnostima i pitanjem ličnosti tj. likovima koji imaju svoje ili društvene maske. Romansa je vremenski starija od romana, a to je dovelo do povijesne predrasude da je romansa nepotpuni i nerazvijeni oblik. Potpuni procvat doživjela je u razdoblju romantizma (Frye, 2000: 347-349).

2. Hrvatski romani od Šenoe do Kovačića

2.1 Šenoino doba

August Šenoa, hrvatski romanopisac, imao je izrazito bitnu ulogu u razvoju hrvatskog romana. Krešimir Nemeć tvrdi kako je Šenoa pretvorio roman u žanr te kako je okupio čitateljsku publiku koja je obožavala čitati romane. Autor je prvog hrvatskog estetski značajnog romana koji se zove *Zlatarovo zlato* te romana *Seljačka buna* koji se smatra jednim od najboljih romana hrvatske književnosti 19. stoljeća. Potaknut nepovoljnim stanjem u hrvatskoj književnosti htio je to promijeniti kroz svoje stvaralaštvo (Nemeć, 1994: 79). Šenoa je za svoje romane uglavnom uzimao teme iz hrvatske povijesti te suvremene događaje. Dakle, upravo povijesne teme bile su središnje u njegovom opusu romana. Osim toga što je u hrvatskoj povijesti odabrao likove koje je mogao umjetnički obrađivati, izdvojio je i događaje koje je bilo izrazito bitno primijetiti. Osim *Zlatarovog zlata* napisao je još i par povijesnih romana: *Čuvaj se senjske ruke* (1875), *Seljačka buna* (1877), *Diogenes* (1878) i *Kletva* (1880-81), (Nemeć, 1994: 82).

Iz njegovih romana može se zaključiti da Šenou nikada nisu zanimali velikani u povijesti, kraljevi i bitni vojskovođe nego je naglasak stavljao na život svakodnevnice i osobno iskustvo. Ono što je zadivljujuće kod Šenoe jest što je imao tu vještinu da prenese u karaktere likova i u klasične događaje neke primjere iz života i tradicije prošlog vremena. Šenoini likovi imaju sposobnost da zaista misle i govore onako kako to rade ljudi u razdoblju u kojima žive. U Šenoinim romanima možemo pronaći nagle preobrate, začuđujuće avanture, maskiranje, prijevare s pismima, fatalne žene i tajnovite spasitelje (Nemeć, 1994: 87-88).

Prije Šenoine pojave, hrvatskoj književnosti manjkalo je književnih tekstova koji su se temeljili na životnom iskustvu. Upravo zbog Šenoe, hrvatski je roman postao adekvatan umjetnički žanr za iskazivanje političkih i socijalnih težnji svoga vremena. Posebno je obraćao pažnju na građanstvo nosilac radnje njegovih djela. Upravo zbog Šenoe roman u Hrvatskoj postao je zrcalo građanske osviještenosti. Također imao je veliku ulogu u povezanosti romana s klasičnim građanskim osjećajima i mislima te težio ka tome da građanstvo bude pokretač nacionalne svijesti i duha (Nemeć, 1994: 87-88).

Doba u kojem je djelovao nazvano je Šenoino doba te je trajalo od 1865. do 1881. godine.

U to vrijeme roman je doživio svoju apsolutnu popularizaciju te je postao najtraženija književna vrsta. Šenoino doba trajalo je šesnaest godina te je za to vrijeme objavio otprilike i toliko romana obogativši time hrvatsku književnost.

2.2 Razdoblje od 1880. do 1990. godine

Nadalje, period između 1880. i 1900. godine smatra se zlatnim dobom hrvatskoga romana jer je tada doživio svoj najveći procvat i razvoj. Za razliku od Šenoina doba, dogodio se preokret u romanima osamdesetih i devedesetih godina. Roman prikazuje i opisuje svakodnevni život sa svakodnevnim jezikom. Pretjeranu maštu i neobičnost zamijenili su osebujni opisi okoline te želja za prikazivanjem stvarnih životnih problemima. Također roman se počeo baviti analiziranjem društva i društvenih odnosa i ponašanja te pokušava doznati zakone gospodarskog razvitka. Nastoje se uvesti klasične i realne teme u romanima, a to su prema Nemecu: „školovanje seljačke djece u gradu i nastanak inteligencije iz seoskog elementa, propadanje aristokracije i slom tradicionalnih moralnih vrijednosti pod udarom novih društvenih odnosa, duhovne krize intelektualaca i umjetnika, odnarođivanje inteligencije, politička previranja, sukob između sela i grada, itd.“ (Nemec, 1994: 144).

Ante Kovačić, Eugen Kumičić, Ksaver Šandor Gjalski, Vjenceslav Novak i Josip Kozarac smatraju se doličnim nasljednicima Šenoe. Oni su proširili čitateljsku publiku, usvojili nove metode pripovijedanja i obogatili tematiku hrvatske književnosti.

3. Podjela ljubavnih odnosa

Prema Stanku Lasiću, u romanima Šenoina doba postoje četiri osnovne podjele ljubavi i na njima se temelji analiziranje ljubavnih odnosa u ovome radu.

Prvi i najviše zastupljen jest tip ljubavi između djevojke i mladića koja je istinska i ona najčišća. „To je najsvetija realizacija SLOBODE: u novi odnos dva bića stupaju nošena samo svojim unutarnjim imperativima. Taj je odnos dakle ČISTOTA sama: otuda i snaga tog ljubavnog zanosa.“ (Lasić, 1965: 165)

Međutim parovi se vrlo lako mogu naći među preprekama koje je Lasić ovako podijelio:

1. staleške razlike i materijalni interesi roditelja
2. ambicija i taština majke
3. mračne strasti i požuda protivnika ili nesretno zaljubljenog lica
4. politički interesi i svađa roditelja
5. tajna u predživotu roditelja

Drugi tip ljubavi sastoji se od odbijene ljubavi, dakle zaljubljenom likom ljubav koju on pruža drugom nezaljubljenom liku nije uzvraćena te ga stoga konstantno odbija. Drugi tip ljubavi dijeli se na još dvije osnovne vrste: zaljubljeni nesretnik traži smisao u tome što nekom pomaže te osvećivanje zaljubljenog lika.

Treći tip ljubavi predstavlja izrazito strasnu želju za posjedovanjem koji uključuje uglavnom fatalne žene.

Posljednji četvrti tip ljubavi i najmanje analiziran predstavlja u romanima tip bračne ljubavi koji je samo naznačen.

Na primjeru djevojaka u romanima, Dubravka Zima u svojoj knjizi Djevojka u gradu objašnjava kako postoje dvije vrste djevojačkog lika, a to su lik pozitivne, poštene i dostojanstvene djevice i lik štetne, opasne, nedostojne djevojke. Tako ženski lik ima mogućnost reagirati na muškarčevu požudu. Najjednostavniji oblik mogućnosti jest da djevojka prihvati muškarčevu ponudu za brak i ljubav, no to ne dovodi uvijek do uspješnog i sretnog braka. Također, ponekad djevojčino prihvaćanje muškarčeve ljubavi i braka može dovesti do sukoba s roditeljskim nadanjima. Iz toga se može navesti nekoliko primjera ljubavnih odnosa poput Kraljevićeva romana *Požeški đak* (1863.) u kojoj Ljubica odbija poslušati želju svoje vlastite majke pri odabiru svog bračnog suputnika.

Osim toga, može se izdvojiti još jedan primjer, a to je Šenin roman *Čuvaj se senjske ruke* (1876.) u kojemu Šenoa daje priliku djevojci da može odbiti bračnu ponudu ako to ne želi. Nasuprot tome, može se dogoditi da roditelji mogu podržati djevojku u njezinom ljubavnom izboru muškarca, no to još uvijek ne garantira sretan kraj u braku, ali prikazuje kako djevojka može sama odlučivati o svom životu. Tako primjerice, u Kumičićevu romanu *Začudeni svatovi* (1883.) djevojka dobiva potpunu potporu roditelja za bračni život.

U mnogim fabularnim i dramskim zavrzlamama romanse 19. stoljeća djevojački lik nalazi se u dva odnosa: ljubavni odnos djevojke prema muškarcu i odnos prema novcu. Kako je značajan odnos prema muškarcu tako se pridodaje i značaj ekonomskog stanja u književnim djelima 19. stoljeća. Pitanje koje se postavlja jest posjeduje li djevojka novac ili ga trebaju njezini roditelji. U prozi definiranje narativa romanse hrvatskih romantičara, realista i protorealista je većim dijelom oformljeno oko ekonomskog i novčanog značaja (Zima, 2022: 91).

5. Eugen Kumičić

Krešimir Nemeć opisuje Eugena Kumičića kao strastvenog pravaša, zagovaratelja i nasljednika Augusta Šenoa u smislu književnog koncepta. Kumičić je od svih hrvatskih realista najviše naginjao ka elementima najnižeg romantizma i u potpunosti se primakao trivijalnoj književnosti. Ono što se još može reći o njemu jest da je bio, između hrvatskih realista, najveći romantik. Neki od Kumičićevih romana imaju u potpunosti jednaku fabularnu koncepciju. Bolje rećeno, struktura ostaje ista, a samo se mijenjaju imena likova i poprišta radnje (Nemeć, 1994: 185). Karakteristika Kumičićevih romana jest da se na mjestu negativnog heroja učestalo pojavljuje lik stranca koji glumata, laže, unosi nesreću i prokletstvo u hrvatsko idealno društvo. Likovi su striktno podijeljeni na dobre i loše. Kod Kumičića, dobre predstavljaju hrvatski narod dok loše stranci. U Kumičićevim romanima također karakteristićna je i najomiljenija tema ljubavi između dražesne djevojke i časnog mladića. Tema je prikazana klasićnim karakteristikama romanse, a to su: emotivne i intimne scene, nježni ugođaji, ljubavni zaplet (Nemeć, 1994: 187-189).

6. Ksaver Šandor Gjalski

Krešimir Nemeć Gjalskog opisuje kao izrazito znatiželjnog karaktera i profinjenog promatraća zbivanja na modernoj europskoj književnoj sceni. Gjalski pripada onim piscima koji su vrlo rado i nekritički dobivali poticaje koji su najčešće mijenjali politička vjerovanja. Poput Kumičića bio je pravaš, od svojih najmlađih dana. S veseljem je dočekaio stvaranje države Srba, Hrvata i Slovenaca, no ubrzo je doživio razočarenje vidjevši stanje u Jugoslaviji pa je stoga priveo kraju svoj stvaralački opus s romanom naziva *Pronevjereni ideali* iz 1925. godine (Nemeć, 1994: 197). Njegovi romani su relativno nedovoljne narativne teksture te imaju ulogu kao grupirane slike koje uopće nisu ni s čim povezane osim s glavnim junakom. Gjalski je suprotnost Kumičiću jer njegovi romani pršte od euforičnih zapleta i dramatičnih preokreta. Značaj pridodaje atmosferi, opisima krajolika i raspoloženja. Prikazuje tek par biranih događaja iz života glavnog junaka, bez ikakvih većih tragedija i sudbine (Nemeć, 1994: 199).

Njegov roman Janko Borislavić koji je bitan za ovaj rad, problematizira duhovne nemire i pronalaženje intelektualca, analiza karaktera te epske situacije (Nemeć, 1994: 204). Lik Janko Borislavić bio je najbolji đak na teologiji, no počeo je sumnjati u kršćansko učenje i vjeru. Znatiželjan, pokušava pronaći odgovore na neka osnovna filozofska pitanja u pozitivnoj znanosti Darwina, Milla, Haeckela i dr. te u filozofiji Schonpenhauera i Hartmanna. Nakon fakulteta i stečenog znanja, proučavajući sve te silne teorije, filozofije i znanosti, doživljava izrazito razočarenje. Nekada mu je vjera donosila sreću i duhovni mir, no sada jedino osjeća pesimizam i otuđivanje od svijeta, a jedino što radi je sanjarenje. Upoznaje Doricu prema kojoj gaji osjećaje, no spoznaje kako ljubav ima samo funkciju ljudske reprodukcije. Ipak, pri samom kraju svog života vraća se vjeri te si potom okonča život. Iako roman Janko Borislavić nije velik i dugačak ostavio je velik trag u hrvatskoj književnosti jer se smatra prvim romanom ideja koji postavlja i rješava filozofska pitanja i probleme (Nemeć, 1994: 205-206).

7. Vjenceslav Novak

Prema Krešimiru Nemecu, Vjenceslav Novak je od svih drugih pisaca hrvatskog realizma najsporije napredovao. Imao je vrlo širok pripovjedni opus koji je često imao znatne promjene u kvaliteti radova. Napisao je izrazito značajan roman Posljednji Stipančići koji se smatra najboljim romanom hrvatskog realizma. Nemeć opisuje Novakove nedostatke u radu: „Osim toga, brzi rad, na koji je bio primoran, rezultirao je često i stilskim nemarom.“ (Nemeć, 1994:225). Bio je suprotnost Kumičiću i Kovačiću jer nije bio podložan romantičnim događajima, bajkovitoj mašti te stvaranju neobičnih zapleta. Pažnju usmjerava na proučavanje društvenih kretanja, odnosa junaka i sredine te njihovih sukoba. Okolina ga je uglavnom osuđivala da svoje radove piše više srcem nego umom kako bi to trebao raditi. Osuđivali su ga na nedorečenost, pretjeranim opisivanjem emocionalnog života i preuveličavane slabosti. Upravo zbog toga smatra se da je Novaku nažalost najmanje posvećena pažnja među svi ostalim značajnijim piscima hrvatskog realizma (Nemeć, 1994: 225-226).

U Novakovim romanima često imaju pozornost problematični junaci koji najčešće dolaze u sukob sa samim sobom, ali i sa svima oko sebe. Već od početka njegovog romanesknog opusa može se vidjeti praćenje žalosnih hrvatskih sudbina. Karakteristično je da se individualci i njihove sudbine izravno poklapaju sa sudbinom društvene sredine. Likovi Novakovih romana uglavnom su žrtve koje se ne mogu prilagoditi novoj sredini u koju nisu ubačeni samovoljno ili je društveno propadanje bolno utjecalo na njih. Opisivao je hrvatski društveni život druge polovice 19. stoljeća i prvi se u novelama približio svijetu siromaštva i prosjačenja. S njim se mogao mjeriti jedino Gjalski po rasponu obuhvaćene tematike (Nemeć, 1994: 225-227).

Pavao Šegota, njegov prvi roman iz 1888. godine smatra se vrlo slabim djelom koje je nastalo na temelju tragova Šenoinog stila i koncepcije djela Prijan Lovro. Uspoređujući roman Pavao Šegota sa dvama preostalim Novakovim romanima (Dva svijeta i Tito Doričić) može se reći da je Novak tada naučio planiranje kompozicije i analizu karaktera. U svim trima romanima glavni su likovi završili tragično, no Pavao Šegota prikaz je najneuvjerljivije motivirane tragike. Žrtva je djevojke Lore koja ga mračno zavodi te koja pripada fatalnim ženama hrvatskog romana 19. stoljeća. U romanu se također uočava Novakovo mučenje s bespotrebnim nizanjem nevažnih događaja, prikazivanjem velikih vremenskih razdoblja te život glavnog lika. Svi ti događaji ugurani su u par rečenica (Nemeć, 1994: 228).

8. Interpretacija ljubavnih odnosa u romanima

8.1. Janko Borislavić, Ksaver Šandor Gjalski (1887.)

8.1.1. Odnos Dorice i Janka

Janko Borislavić, izrazito pametan i uzoran student te intelektualac koji je prošao već podosta obrazovanja te miljenik učiteljima i drugim studentima, traži odgovore na pitanja iz znanosti i filozofije. Cijeli svoj život posvetio je učenju i proučavanju, slijedio je vjeru i kršćansko učenje sve do trenutka kada je počeo sumnjati u nju. Nakon tog silnog stečenog znanja počinje po cijele dane samo sanjariti. Jednog običnog dana ugleda na obali potoka mlado djevojčce po imenu Dorica koja ga opčinjava svojom ljepotom. Zanesen njenim ljupkim i mlađahnim izgledom poduzima sve mjere kako bi ju ponovo sreo i upoznao.

Dorica je djevojka poprilično mladih godina, dražesna, neiskvarena, marljiva i skromna, koja još nije svjesna svoje ljepote. Živi sa svojom bakom na njenom imanju te joj svakodnevno pripomaže u poslovima. Prema knjizi Djevojka u gradu Dubravke Zime, Dorica se izdvaja kao lik pozitivne, poštene i dostojanstvene djevice koja prihvaća muškarčevu ljubav.

Djevojka u njemu pobudi spoznaju slatkoće života i ljubavi. Tako reče:

„Napokon klikne glasno i snagom pobjednika: "Eto, eto - sada znam u čem je sreća ljudska. Ta kraj takve ljepote što da još tražimo! Za čime da još čovjek teži? Sad znam što je život - i ja hoću da ga se naužijem. Taj dragi nježni stvor, oh, u njem je moja sreća!“ (Gjalski, 2022: 35)

Borislavić sve do trenutka kada je vidio djevojku preispitivao je smisao života i smrti dok nije spoznao da je prava sreća zapravo u ljubavi prema nekome te da ništa nije ljepše od toga. Djevojka mu je pomutila pamet te je zbog nje postao potpuno novi čovjek zanemarujući tako filozofiju. Uporan, pokušava doprijeti do Dorice ne bi li ju samo upoznao i približio joj se. Borislavić bi u kasnim večernjim satima uglavnom stajao kod pčelinjaka u Doričinom dvoru te bi ju s čežnjom promatrao kroz njen prozor:

„Čas se lomio od raskošne požude da bude kraj djevojke, da je u naručaj vine i poljupcima obaspe; čas se opet zanosio ljupkom djevičanskom prikazom, razmiljavao se i razblaživao od nevine čiste dražesti koja je pršila od cijele djevojke i čitava prizora.“ (Gjalski, 2022: 89)

Ono što je bitno za izdvojiti jest kako je ljubav utjecala na samog Borislavića. Ljubav je pokretač sreće i duševnog mira u čovjeku, ali isto tako dovodi i do psihičke i fizičke promjene:

„Iz sagnuta, gotovo u preranu starost ugrezla čovjeka mrkih blijedih obraza, upalih očiju i uleknutih prsiju, eto sada snažna, plećata muža odvažnih crta u licu, doduše još uvijek blijedu, ali čisto rasplamćenu od života i krepčine. Isto mu se tako i prsa nadimlju i izgledaju kao ispupčena.“ (Gjalski, 2022: 91)

Dorica, iako dosta mlađa od Janka i nenaviknuta na mušku pažnju, također se zaljubljuje u njega i uzvraća mu ljubav. Njegove lijepe riječi i njegovi dodiri odgovarali su joj te je trošila vrijeme razmišljajući o njemu.

Svjestan da je Dorica još relativno mlada djevojka, nije joj htio oduzeti mlađahnu čednost te je stoga uvijek bio pristojan prema njoj i nije pokušavao napraviti ništa više osim poljupca. No ipak, bojao se kako neće moći obuzdati svoje strasti te se maknuo od nje na neko vrijeme dok se malo ne primiri. Spoznavši pomoću Evelininog pisma da je Dorica u boli bez njega i na Evelininu molbu da se hitno vrati jer je zbog njegovog odsustva Dorica sve lošije, odluči joj se ipak vratiti. Dorica i Janko provode vrijeme skupa, no Jankov ponovni strah da joj ne oduzme čednost pretjerujući sa svojom muškosti, tjera ga na ponovni odlazak u potpunoj izbezumljenosti na put oko svijeta. Dorica, misleći da je ona kriva za Jankov odlazak pada u tešku bol. Nakon 6 godina lutanja, Janko se vraća svome rodnome kraju, ali shvativši da više nema svrhu niti ulogu živjeti na ovome svijetu oduzima si život prerezavši si žile na rukama. Dorica ga zajedno s doktorom uspije spasiti, ali samo na kratko vrijeme. Janko na posljednjim izdisajima izražava želju da se Dorica i doktor ožene i vole kad Janko i Dorica nisu uspjeli. Naposljetku, Dorica i doktor poštuju Jankovu želju i obećaju jedno drugome ljubav.

Ljubav Dorice i Janka prikazuje Lasićev prvi tip ljubavi, a to je onaj najčišći gdje se oboje zaljubljenika vole i uživaju u svojoj ljubavi. No, iako to sve izgleda idilično i bajkovito, na putu njihovoj ljubavi nađe se prepreka. U ovom slučaju, to je Doričina baka koja je prezirala prezime Borislavić i koja nikako nije dozvolila da joj unuka, baš kao i njena majka, pođe za muškarcem kojem to prezime pripada. Unatoč preprekama, Dorica i Janko sastajali su se i razmjenjivali svoju ljubav, što govori o tome da usprkos preprekama prava ljubav ipak može opstati. No, na koncu njihova ljubav završava tragično i slijedi neizostavan nesretan završetak.

U ovome romanu može se izdvojiti još jedan lik, a to je Evelin, žena od četrdesetak godina koja nikada nije imala sreće u ljubavi. Upoznavši Janka, vidjela je u njemu pravog kandidata za brak, no on nije osjećao isto prema njoj pa ju odbija. Njihov odnos pripada Lasićevu drugom tipu ljubavi gdje Evelin biva odbijena od Janka i usprkos tome pokušava spojiti Janka i Doricu te im time pripomaže u njihovoj ljubavi.

8.2. Začudeni svatovi, Eugen Kumičić (1883.)

8.2.1. Odnos Marije i Mate

Ljubav između Marije i Mate započela je na pomalo neobičan i neočekivan način. Naime Mato je bio vlasnik jedne brodice koja je doživjela u oluji težak brodolom. Zajedno sa svojim mornarima Mate doživljava nesreću. No ipak, uspio je preživjeti te ga obitelj Bartolić preuzima na brigu. Mlada djevojka Marija zajedno sa svojom majkom Jelom brinula se o Mati te su njih dvije pazile ne bi li se on probudio. Marija je provodila dane i noći bdijući nad Matom i njegujući ga. Jednog dana Mato se probudio te otvorivši oči ugleda mladu djevojku pokraj njega te se s njom upoznaje. Nakon toga, odsjeo je kod njih u kući nekoliko dana. Tijekom tog vremena, Mato nije mogao prestati zahvaljivati Mariji na pomoći te se tako stvorila ljubav između njih. Kada se oporavio, Mato se morao vratiti u svoj rodni kraj, u svoju Jelenščicu, no nastavio je posjećivati Lučicu kako bi vidio Mariju. Jednog dana Mato odlučuje pitati Mariju da mu postane ženom. Marija bez ikakvog razmišljanja na to pristane odmah, ali ju je bilo stid to priznati svojim roditeljima. Usprkos tome, Mato skupi hrabrosti te pita Marijinog oca Antuna može li oženiti Mariju. Na njihovu sreću, otac i majka to odobre i u potpunosti ih podrže.

Njihova ljubav bila je čista i iskrena te se može uzeti kao primjer vrlo jake ljubavi između dvoje ljudi koji bez ikakvih prepreka, uz podršku svojih roditelja žive i uživaju u svojoj ljubavi, a naposljetku se i vjenčaju.

8.2.2. Odnos Elvire i Marka

Elvira i Marko su zaljubljeni par koji uživa u svojoj ljubavi već dvije godine. Iako to zvuči bajkovito i idealno, ipak nije onako kako se čini. Naime, Elvira je mlada djevojka koja dolazi iz plemićke obitelji Saletti, a Marko je tek običan čovjek iz naroda iz obitelji Šabarić. U njihovo vrijeme brak između plemkinje i pučanina smatrao se sramotnim činom. Osim toga, obitelji su bile u sukobu što je predstavljalo dodatnu prepreku njihovoj ljubavi. No, zaljubljeni par nije dozvolio da bilo što omete njihovu ljubav. Pomoću nesretnog Antonija, međusobno su razmjenjivali pisma i nalazili se uglavnom u noćnim satima kada ih nitko nije mogao vidjeti.

Njihova ljubav opstala je usprkos preprekama i svađi roditelja te staleških razlika, te su na kraju uspjeli ostati zajedno.

8.2.3. Odnos Alfreda i Marije

Alfredo Saletti je plemić koji je dosta dugo promatrao djevojku Mariju i zaljubio se u nju. No Marijino srce kucalo je za nekog drugog te ga odbija. Alfredo usprkos njenom odbijanju svim silama pokušava doći do nje te ju jednom prilikom pokuša oteti. Antonio, koji je uvijek pazio na Mariju, uspijeva ju spasiti.

„Marijino krasno lice bješe raspalilo u njegovu srcu neodoljive žudnje i crnu strast, a taj prokleti Antonio najveća je zapreka, što se je ne može dočepat, što ne može zatomiti svoje čežnje.“ (Kumičić, 2001: 80)

Na kraju nesretni mladić ipak biva ubijen te se Marija riješila jednog napasnika. Alfredo je prikaz zlobnog, nepromišljenog i umišljenog mladića, kojega je zadesila kobna sudbina. Valja spomenuti lika Antonia, koji je, lutajući bez cilja Lučicom pomagao drugima u njihovim ljubavnim problemima. Iako je bio zaljubljen u Mariju, uvijek je pazio na nju i ponašao se prema njoj poput brata. Tako ju je par puta spasio od nevolja, između ostalog i od zlobnog Alfreda Salettija koji ju je silom htio za sebe. Osim nje, pomagao je svom prijatelju Marku i polusestri Elviri u njihovoj ljubavi. Pisma koja su si slali, bila su isporučena po Antoniju. On im je čuvao leđa kada bi se nalazili te prenosio riječi koje bi si međusobno uputili. Nesretan u ljubavi i svojim životom, na kraju priče donese u naručju Elviru Marku te zaključi:

„Marko, evo vam je! Svi ste sretni, proklet je samo nahod!“ (Kumičić, 2001: 188)

Prikaz je dobroćudnog čovjeka i prijatelja čiji život završava tragičnom smrću, ostavivši iza sebe apsolutno ništa.

Northrop Frye u svojoj teoriji o romansi objašnjava likove: „Potraga koja uključuje sukob predstavlja dva glavna lika, protagonistu ili junaka i antagonista ili neprijatelja.“ (Frye, 2000: 213). U ovome romanu možemo izdvojiti lik Antonija kao glavnog lika protagonistu koji pomaže svima, ali se ujedno i bori protiv glavnog lika antagonista Alfreda koji je negativan lik i koji zadaje Mariji probleme. No oba lika, iako je jedan od njih pozitivan lik, završavaju tragično.

8.3. Pavao Šegota, Vjenceslav Novak (1888.)

8.3.1. Odnos Pavla i Evice

Pavao, mlad i kršan momak, uzoran u školi, pohađao je gimnaziju i kasnije se obrazovao u inozemstvu. Odrastao je sa svojom majkom i dvije sestre. Majka im se naglo razboli te umire, pa ostade sam sa svojim sestricama, Jelicom i Doricom. Dok je pohađao gimnaziju stanovao je kod Bare koja je živjela sa svojom kćerkicom Evicom. Evica i Pavle isprva su bili prijatelji dugo godina, njihova ljubav bila je prava bratska. No, kada je Pavle odrastao i pretvorio se u pravog dvadesetogodišnjeg mladića, počeo je Evicu gledati na drugačiji način. Govorio je o njenoj ljepoti, njenom tijelu, njenim sjajnim očima i lijepoj kosi:

„Samujući s Evicom, gledaše njezine mile i sjajne oči, njezino slabahno ali rumeno lice, tanahno i vitko tijelo-cjelovitu sliku savršene ljepote u tom toli ljubljenom biću.“ (Novak, 1888: 73)

Opčinjen njome i njenom ljepotom govori sebi:

„Evica mora biti moja, bez njezinih očiju ja ne bih imao života!“ (Novak, 1888: 61)

Tako i odluči priznati Evici svoje osjećaje. Evica, iako je malo stidljivija, također se zaljubljuje u njega. Međusobno su razmjenjivali svoju ljubav kada bi Pavle dolazio kod nje.

Pavlova majka imala je za želju da joj sin bude svećenik, ali Pavle je imao drugačiji plan. Htio je svoje obrazovanje nastaviti dalje u inozemstvu pa je to i napravio. Morao se rastati od svoje Evice, a to im je teško palo. Na odlasku priznaje Evičinoj majci Bari kako voli Evu:

„Ja vam moram zahvaliti za toliku dobrotu i njegu. Odlazim i nosim vas u srcu dragu kao i uspomenu na svoju majku. Nijesam gotov muž, ali osjećam da mi je duša slobodna i srce čisto. Odlazim, al' svaki korak u novom životu pratit će sjećanje na vašu kući i-vašu Evicu. Zavolio sam je, ljubim je...“ (Novak, 1888: 73)

Zajedno sa prijateljem Rikardom odlazi u Prag na fakultet. Ondje se druže i provode vrijeme skupa. Rikardo ga nagovara da upozna nove djevojke, no isprva Pavao to odbija jer je vjeran svojoj Evici. Rikardo mu reče:

„Pa smij se! Samo ne znam tko je smješniji: ja, koji sam već sinoć nekoliko čvrstih stisaka ruke stekao, ili ti, koji gledaš žene kao svetice, koje se ni mišlju ne smiju dotaknuti.“ (Novak, 1888: 95)

8.3.2. Odnos Pavla i Lore

Mlada djevojka po imenu Lora živi zajedno sa starijom sestrom i Rikardom. Rikardo im je svaki dan pripovijedao o Pavlu, njegovu životu i kako je on dobar čovjek. Slušajući njegove riječi, Lora se zaljubljuje u Pavla i počinje biti opčinjena njime. Nagovara Rikarda da ju upozna sa Pavlom. Pavao je to isprva htio izbjeći, no zbog oklade i nagovora Rikarda, ipak odluči upoznati mladu djevojku. Proveo je sate s njom u stanu, bilo mu je ugodno i lijepo pripovijedajući joj o svom životu. Lora je zahtijevala od njega da joj obeća da će ponovo doći. Pavao joj obeća, ali nije održao svoje obećanje. Tako mu jednog dana napiše pismo da smjesta dođe na Karlov trg. On prepozna Lorin rukopis i nakon par minuta nećkanja ipak ode. Opazi tamo Loru, a ona sva usplahirena izjavljuje mu ljubav:

„ ... Gle, Pavle, obazri se na taj bogati grad, digni se do sunca, pa sve, šta vidiš-sve je gola sirotinja, sve je to za me pusti grob, ako me ti ne ljubiš!...Ne odbijaj me jer ću za te umrijeti!...“ (Novak, 1888: 160)

Pavao se našao između dvije vatre, Lore i Evice, koga ljubiti sada od njih dvije? Preispituje svoju ljubav prema objema djevojkama:

„ Lora ga ljubi-pripravna je i umrijeti za nj. Prije je mrzio takove žene, kad je o njima čitao ili pripovijedati čuo, jer nijesu u duši nosile prvoga biljega djevojačke ljepote-skromnoga stida, kojim je dobra dušica Evičina poput miloga cvijetka mirisala. -Sad- a šta ona zna! Možda Evica niti ne zna ljubiti, možda se u njezinu priprostu uzgoju nije mogla ni ta moć duše razviti?“ (Novak, 1888: 168)

Ipak odabire Loru te se s njom oženi ni ne znajući što ga kasnije očekuje. Zaljubljeni Pavao potpuno se predaje Lori i njezinoj zavodljivosti.

Lik Lore može se opisati kao lik fatalne žene koja ima želju za totalnim posjedovanjem Pavla. Zavodi ga i opčinjava svojim udvaranjem i lijepim izgledom. No naposljetku kada Pavle ostane bez novaca, vara ga i zatrudni s Rikardom. Nakon što ju Pavle moli za pomoć da uzme nešto njezinih novaca jer su njegovo sve potrošili, Lora pokupi svoje stvari i nestane bez traga. Pavle shrvan od boli počinje preispitivati svoju sudbinu i je li mu uopće trebala u životu jedna Lora.

Kaje se zbog toga što je ostavio jadnu Evicu koja je cijeli svoj život bila vjerna samo njemu i koja ga je čekala da se vrati iz Praga. Spoznao je da mu je ona bila jedina i prava ljubav koju je prokockao radi ohole i bezobrazne žene:

„-ono je svetište, raj, ondje sjedi žena čista i sveta, a ti si joj iščupao srce i pružio ga Lori: - Na, - žderi!...Besramnica zagrizla je u to srce i pokazuje ti sada iscerene krvave zube...Bježi, nesretniče, da svojim dahom ne opoganiš svetinju, gdje dobri ljudi porod božji slave...“ (Novak, 1888: 200)

No nažalost bilo je prekasno kada mu je došlo do glave. Od boli nije mogao nastaviti dalje živjeti te šalje pismo Evici gdje se oprašta od nje i govori joj kako će se ubiti.

Roman završava, baš kao i prethodna druga dva romana u ovome radu, tragično što i jest karakteristično za romanse. Ljubavi su neke ostale, a neke su ugašene. Možda prekasno, a možda prerano, to se nikada neće moći točno utvrditi.

9. Zaključak

Uspoređujući odnose između likova u romanima *Janko Borislavić*, *Začudeni svatovi* te *Pavao Šegota* uočava se da se svaki od likova bori, kako sa vlastitim osjećajima i uvjerenjima, tako i sa osjećajima i uvjerenjima okoline. Na primjeru Dorice i Janka može se uočiti da ljubav zna biti bolna i tragična kada je čovjeku više stalo do tuđih osjećaja nego vlastitih. Na primjeru Marije i Mate može se uočiti da ukoliko je čovjek ustrajan u svojim naumima i iskren u svojim osjećajima, na kraju sve može završiti sretno iako je započelo nesretno. Na primjeru Pavla i Evice može se uočiti da je ponekad teško odoljeti vlastitim željama što može dovesti do tragičnog završetka. Svaki od autora na svoj način je okarakterizirao likove tako da se čitatelj može poistovjetiti sa likom te na njegovom primjeru naučiti, a uvođenjem ljubavnih trokuta i sporednih likova prikazali su da motiv romanse ima glavnu ulogu u razvoju događaja i samom završetku djela. Ovaj rad zasnivao se na opisima ljubavnih odnosa između likova pomoću teorije romanse Northropa Frya, analize ljubavnih odnosa Stanka Lasića te opisima djevojačkog lika Dubravke Zime.

10. Literatura

- Frye, N. (2000). *Anatomija kritike. Četiri eseja*. Zagreb: Golden marketing
- Gjalski, K. Š. (2022). *Janko Borislavić*. Varaždin: Point d.o.o
- Kumičić, E. (2001). *Začudeni svatovi*. Zagreb: Zagrebačka stvarnost
- Lasić, S. (1965). *Roman Šenoina doba (1863-1881)*. Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Knjiga 341. Zagreb. Str 163-230
- Nemeč, K. (1994). *Povijest hrvatskog romana. Od početaka do kraja 19. stoljeća*. Zagreb: Znanje Zagreb
- Novak, V. (1888). *Pavao Šegota*. Zagreb: Tisak dioničke tiskare
- Zima, D. (2022). *Djevojka u gradu. Djevojaštvo u 19. stoljeću*. Zagreb: Naklada Ljevak